

Minder ‘jaloeziebelasting’ of meer ‘dagobertducktaks’?

Publieke opinies over belastingen voor verschillende inkomensgroepen

Femke Roosma

Jaloeziebelasting of dagobertducktaks? Sommigen vragen om het verhogen van de belastingen voor de rijksten, anderen vinden verdere herverdeling via de belastingen een uiting van jaloezie. Het publieke debat over het verhogen of verlagen van de belastingen voor bepaalde inkomensgroepen is verhit. Tegelijkertijd is draagvlak voor de verdeling van de lasten van de herverdeling belangrijk om steun voor die herverdeling te blijven garanderen. Hoe denkt de Nederlandse bevolking over de verdeling van belastingen over verschillende inkomensgroepen? Moeten de belastingen progressiever worden, zijn alle belastingen te hoog, of moet vooral de middenklasse ontlast worden? In dit artikel onderzoek ik verschillende belastingopinionen onder de Nederlandse bevolking. Daarnaast zoek ik verklaringen voor de verschillen in deze opinies. Zijn belastingopinionen een kwestie van eigenbelang of worden deze meer gestuurd door politieke oriëntatie of sociaal vertrouwen?

Trefwoorden: belastingen, publieke opinie, herverdeling, verzorgingsstaat, latente-clusteranalyse

Inleiding

Ondanks dat onderzoekers vaak hebben voorspeld dat steun voor de verzorgingsstaat zal afnemen, blijkt uit publieke-opinieonderzoek dat steun voor collectieve herverdeling via de staat nog steeds erg groot is (Brooks en Manza 2007: 112; Gelissen 2000; Meier Jæger 2006a; Roosma, Gelissen en Van Oorschot 2013; Svallfors 2011). Kritiek op deze bevindingen is dat surveyvragen met name de positieve aspecten van herverdeling via de staat belichten. Deze vragen richten zich op de rol van de overheid in het aanbieden van socialezekerheidsarrangementen of zorg, of op de wenselijkheid om armoede en ongelijkheid terug te dringen door middel van herverdeling. Maar kritische opinies over mogelijke negatieve gevolgen van de verzorgingsstaat voor de economie, over bureaucratie, uitkeringsfraude of juist ongebruik, zijn in de literatuur veel minder belicht (Edlund 1999b; Ervasti 1998, 2012; Roosma, Van Oorschot en Gelissen 2014, 2015a; Van Oorschot 2010; Van Oorschot, Reeskens en Meuleman 2012). Dat geldt ook voor opinies over kosten van de verzorgingsstaat (in de vorm van belastingen) en hoe deze verdeeld zijn over verschillende inkomensgroepen (Edlund 1999a, 2003; Wilensky 1975). Dit soort aspecten zijn niettemin belangrijk voor de legitimiteit

van de verzorgingsstaat. Immers, wanneer het publiek in grote meerderheid van mening is dat de belastingen ondragelijk hoog zijn, neemt het maatschappelijke en politieke draagvlak voor de financiering van sociale voorzieningen af.

Belastingen spelen dan ook een belangrijke rol in politieke discussies. Rechtse politieke partijen profileren zich graag op lastenverlichting voor de 'hardwerkende Nederlander' (Financieel Dagblad 2014) en framen belastingen voor de hoge inkomens als 'jaloeziebelasting' (Financieel Dagblad 2015). Ter linkerzijde pleiten politici juist voor het verhogen van de belastingen voor de 'allerrijksten' of 'dagobertducktaks' (AD 2014), en wordt geroepen om een strengere aanpak voor multinationals die belastingen ontduiken (Volkskrant 2015). Recent is de discussie over de belastingen bovendien aangewakkerd doordat het kabinet-Rutte II een grote herziening van het belastingstelsel wil doorvoeren (NRC 2015).

Het belastingstelsel is ingewikkeld en kent vele vormen en facetten, zoals de erfbelasting, winstbelasting, inkomstenbelasting, belastingen en socialeverzekeringspremies voor bedrijven, werknemers, consumenten, huizenbezitters en individuen. Het voert te ver te veronderstellen dat de gemiddelde Nederlandse burger over het gehele belastingstelsel met al zijn onderdelen een afgewogen mening heeft. Echter, burgers hebben wel een globaal idee over wat zij, in het algemeen, vinden van de belastingdruk en de verdeling van de belastingen (Confalonieri en Newton 1995).

Dit artikel richt zich op de percepties van de verdeling van de belastingdruk bij particulieren. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende vormen van belastingen, maar wordt gekeken naar de algemene perceptie van individuen ten aanzien van de belastingen voor de verschillende inkomensgroepen. Betalen de rijken te veel of te weinig? Willen mensen af van de 'jaloeziebelasting' voor de rijken, of juist graag een 'dagobertducktaks' voor de veelverdieners? Is de middenklasse overbelast? Of zijn het juist de lagere inkomens die zuchten onder te hoge belastingen? Het gaat hier om een generieke perceptie van of sommige inkomensgroepen te veel of juist te weinig betalen.

Percepties over de verdeling van belastingen zijn vanuit wetenschappelijk oogpunt relevant voor het onderzoek naar de legitimiteit van de verzorgingsstaat omdat er maar weinig bekend is over hoe mensen aankijken tegen de verdeling van de lasten voor die verzorgingsstaat (Korpi en Palme 1998; Roosma et al. 2013; Rothstein 1998; Wilensky 1975). Vanuit maatschappelijk oogpunt zijn opvattingen over de verdeling van de belastingdruk relevant voor beleidsmakers die geïnteresseerd zijn in het draagvlak voor een bepaalde opzet van het belastingstelsel.

Eerdere studies naar belastingopinions zijn voor een belangrijk deel gericht op de Verenigde Staten, waar het betalen van belasting politiek en cultureel een stuk gevoeliger ligt dan in Europa (Bartels 2005; Citrin 1979; Kornhauser 1994). Het beperktere Europese onderzoek naar belastingen kenmerkt zich door de nadruk op de gemiddelde opinies in een land (Bernasconi 2006; Confalonieri en Newton 1995; Edlund 1999a). Daaruit blijkt dat burgers voorstander zijn van een progressievere verdeling van belastingen waarbij hogere inkomens niet alleen meer belasting betalen, maar ook een hoger belastingtarief betalen (Caminada 1997). Deze onderzoeken veronachtzamen echter dat verschillende groepen in de samenleving

juist verschillende ideeën kunnen hebben over de verdeling van de belastingen. Het onderwerp is niet voor niets zo politiek relevant. In deze studie kijk ik daarom naar verschillende clusters van opinies ten aanzien van de belastingen voor verschillende inkomensgroepen. Met behulp van latente-clusteranalyse, toegepast op data van het *International Social Survey Program* (ISSP) uit 2006, onderzoek ik verschillende segmenten van opinies. In een eerdere studie deden we dat voor groepen individuen uit verschillende Westerse landen (Roosma, Van Oorschot en Gelissen 2015b). Hier richt ik mij specifiek op de Nederlandse situatie.

Een eerlijke verdeling van belastingen?

Bo Rothstein (1998) analyseert waarom sommige verzorgingsstaten kunnen rekenen op brede steun in de samenleving, terwijl andere verzorgingsstaten permanent kritiek krijgen. Hij stelt dat verzorgingsstaten hun eigen steun kunnen creëren wanneer zij voldoen aan drie condities gebaseerd op percepties van rechtvaardigheid. Ten eerste moet er brede steun in de samenleving zijn voor de doelen (bijvoorbeeld ongelijkheid of armoedebestrijding) en hierop gerichte beleidsprogramma's van verzorgingsstaten. Rothstein noemt deze conditie *substantive justice*. Ten tweede moeten mensen het idee hebben dat de implementatie van de sociale regelingen op een goede manier verloopt: de juiste mensen moeten profiteren van de voorzieningen en er moet weinig misbruik en bureaucratie zijn (*procedural justice*). Ten slotte stelt Rothstein dat de lasten van de verzorgingsstaat op een eerlijke manier verdeeld moeten worden (*just distribution of burdens*). Mensen moeten het idee hebben dat zij een eerlijk deel van de lasten dragen en dat anderen ook hun eerlijke deel dragen (Rothstein 1998). Zodra het idee ontstaat dat de belastingdruk oneerlijk verdeeld is of dat mensen belasting ontduiken, voelen mensen zich ook minder verplicht om zelf belastingen te betalen (Kahan 2005). Dit laatste criterium van Rothstein is relevant om steun voor de verzorgingsstaat, en daarmee de doelen die de verzorgingsstaat dient, te garanderen.

Zoals aangegeven in de inleiding blijkt uit onderzoek dat verzorgingsstaten over het algemeen voldoen aan het criterium van *substantive justice*. Er is brede steun voor de doelen en programma's van de verzorgingsstaat (Brooks en Manza 2007; Meier Jæger 2006a; Roosma et al. 2013). Maar ook blijkt dat mensen kritischer zijn wanneer het gaat om de implementatie van sociale regelingen (*procedural justice*) (Ervasti 1998, 2012; Roosma et al. 2013; Roosma et al. 2014, 2015a). Hoe staat het met het derde criterium, percepties van een eerlijke verdeling van de lasten?

Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw, ten tijde van de gouden dagen van de verzorgingsstaat, nam de kritiek op de hoogte van de belastingen sterk toe. Mensen voelden zich letterlijk 'overbelast' door de staat. Met name in de Verenigde Staten concludeerden onderzoekers dat sprake zou zijn van zogenaamde *tax revolts*: een grote oppositie ten aanzien van het heffen van (nog meer) belastingen (Confalonieri en Newton 1995; Steinmo 2003). Ook in Nederland liep de lastendruk vanaf halverwege de jaren zestig sterk op door de uitbreiding van het stelsel van sociale zekerheid en de sterk stijgende uitgaven voor collectief gefinancierde

gezondheidszorg (CPB 2011). Beleidsmakers reageerden op deze trend door in de daaropvolgende decennia het belastingstelsel te hervormen en de lastendruk deels te verschuiven van de inkomstenbelasting naar minder direct zichtbare belastingen, zoals de btw die is begrepen in de prijzen zonder dat dit voor consumenten vaak goed zichtbaar is (Brys, Matthews en Owens 2011; Confalonieri en Newton 1995; Steinmo 2003). Het OESO-gemiddelde voor toptarieven van de inkomstenbelasting daalde van 49% in 1994 naar 41,5% in 2010 (Brys et al. 2011). Het aandeel van de inkomstenbelasting in de zogenoemde *tax mix* (de samenstelling van verschillende belastingen die gezamenlijk de belastinginkomsten in een land bepalen) liep evenwel minder terug dan deze tariefverlaging suggereert. Dat komt voor een deel doordat de heffingsgrondslag in veel landen breder is gemaakt door de reikwijdte van aftrekkosten en vrijstellingen te beperken. In lijn met de internationale ontwikkeling zijn in Nederland in 1990 (Operatie-Oort) en aan het begin van deze eeuw (Wet Inkomstenbelasting 2001) twee grote belastinghervormingen doorgevoerd. In 1990 is de belastingvrije voet verlaagd, het aantal tariefschijven fors verminderd (van negen naar drie) en het toptarief van de inkomstenbelasting verlaagd van 72% naar 60%. In 2001 is het toptarief verder verlaagd tot 52% en werd de belastinggrondslag verder verbreed (CPB 2011). Tariefpercentages van afzonderlijke belastingen zeggen weinig over de totale belastingopbrengst als percentage van de economie. De gemiddelde lastendruk is in Nederland sinds het einde van de jaren tachtig gedaald en schommelt nu rondom 38% van het bruto binnenlands product (bbp). Ons land zit daarmee in de buurt van het gemiddelde van de 34 landen die zijn aangesloten bij de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Scandinavische landen kennen de hoogste belastingdruk met inkomsten van 45-50% van het bbp, terwijl de Verenigde Staten, Australië en diverse Oost- en Zuid-Europese landen onder 30% van het bbp scoren (Brys et al. 2011). Verder is kenmerkend voor de Nederlandse *tax mix* dat de belastinginkomsten voor een relatief groot deel bestaan uit socialezekerheidspremies, terwijl de inkomstenbelasting veel minder dominant is (Brys et al. 2011).

Als gevolg van de zogenoemde *tax revolts* is sinds de jaren zeventig steeds meer onderzoek gedaan naar de opinies over belastingen (Bartels 2005; Blendon et al. 2003; Citrin 1979; Kornhauser 1994). Sommige onderzoekers focussen daarin speciaal op de middenklasse. Deze groep wordt vaak verondersteld de zwaarste lasten van de uitdijende verzorgingsstaat te dragen. De belangrijkste zorg is dat de middenklasse hierdoor haar steun voor de verzorgingsstaat zal terugtrekken, wat zou leiden tot een belangrijke afname van zijn legitimiteit (Korpi en Palme 1998; Wilensky 1975).

Een andere vraag die onderzoekers bezighoudt, is in hoeverre mensen geïnformeerd zijn over of zich bewust zijn van de werking van het belastingstelsel. Dit komt voort uit de observatie dat veel mensen aangeven meer sociale voorzieningen en sociale uitgaven te willen, maar niet bereid lijken te zijn daarvoor hogere belastingen te betalen (Citrin 1979; Dornstein 1987; Eriksen en Fallan 1996; Winter en Mouritzen 2001). Mensen lijken 'iets voor niets' te willen (Citrin 1979: 113). Sommige onderzoekers suggereren dat mensen 'naïef' zijn en onwetend zijn ten aanzien van de werking van het sociale stelsel (Citrin 1979; Dornstein 1987;

Eriksen en Fallan 1996; Winter en Mouritzen 2001). Anderen stellen juist dat mensen het verband tussen lusten en lasten van overheidsvoorzieningen best begrijpen maar simpelweg de lasten naar iemand anders willen verschuiven (Edlund 2003).

Confalonieri en Newton (1995) laten zien dat verschil bestaat tussen fundamentele en procedurele percepties van belastingen. Mensen hebben een opvatting over een algemeen principe van belastingheffing, bijvoorbeeld een progressief belastingstelsel waarin mensen met hogere inkomens een hoger percentage aan belastingen betalen. Maar naast deze fundamentele opvatting kunnen mensen ook een opvatting hebben over hoe dit in de praktijk uitpakt. Bijvoorbeeld, zijn de belastingen progressief genoeg? Confalonieri en Newton concluderen dat er in het algemeen veel steun is voor een progressief belastingstelsel, maar dat mensen in de praktijk vinden dat dit principe onvoldoende is uitgewerkt. Progressiviteit van belastingen is een belangrijk aspect van belastingopinions (Edlund 1999a; Paturot, Mellbye en Brys 2013; Whiteford 2008). Progressiviteit van belastingen kan verwijzen naar het herverdelende effect van belastingen (Whiteford 2008). Een stelsel kan progressief zijn doordat vooral wordt geheven op grondslagen die bij gefortuneerden worden aangetroffen (vermogen via de erfbelasting of de onroerendezaakbelasting) dan wel via de opbouw van de tarieven, met hogere marginale tarieven voor de hoogste inkomensgroepen. De Verenigde Staten zijn hier een voorbeeld van (Whiteford 2008). Nederland heeft internationaal gezien een relatief hoog toptarief en in die zin een progressief stelsel. Maar de lagere en middeninkomens kennen juist vergelijkbare belastingtarieven. Wanneer de sociale verzekeringspremies in acht worden genomen, is Nederland een OESO-middenmoter als het aankomt op de progressieve verdeling van de belastingdruk (Paturot et al. 2013).

Een progressief stelsel van belastingen is wijdverbreid en het principe ervan is breed gesteund (Confalonieri en Newton 1995). Maar de praktische uitwerking en de opinies daarover kunnen verschillen. Daarmee komen we terug bij de vraag van Rothstein (1998): vinden mensen dat de belastingen op een eerlijke manier verdeeld zijn? En wat zou volgens hen een eerlijke verdeling zijn?

In de literatuur vinden we verschillende antwoorden op die vraag. Bestaande studies naar opinies over belastingen baseren zich allemaal op dezelfde vraag uit verschillende surveyrondes van de ISSP (1987, 1992 en 1996), namelijk of mensen vinden dat de belastingen voor de hoge/midden-/lage inkomensgroepen (veel) te hoog, precies goed of (veel) te laag zijn (Bernasconi 2006; Confalonieri en Newton 1995; Edlund 1999b). De resultaten van deze studies laten zien dat mensen de belastingen voor de hoge inkomensgroep te laag vinden en die voor de midden- en lage inkomensgroepen te hoog. Maar deze conclusie is gebaseerd op de 'gemiddelde' score voor de hele populatie en laat niet de variatie aan opinies in de verschillende landen zien. Daarmee zijn ook de verklaringen voor verschillende opinies in de samenleving beperkt. Ten slotte is dit onderzoek nog niet specifiek voor Nederland uitgevoerd. Daarom onderzoek ik in dit artikel welke verschillende segmenten van respondenten met verschillende ideeën over belastingen er in de Nederlandse samenleving zijn, en welke verklaringen voor deze (uiteenlopende) opinies zich opdringen.

Verwachtingen ten aanzien van opinies over de verdeling van belastingen

Voorafgaand aan de data-analyse formuleer ik enkele hypothesen over de segmenten van opinies en de factoren die verschillen in deze opinies zouden kunnen verklaren. Afgaande op de bestaande literatuur onderscheid ik vier verschillende attitudes ten aanzien van belastingen in de samenleving. Ten eerste blijkt uit bestaand onderzoek naar grotendeels dezelfde variabelen dat burgers gemiddeld van mening zijn dat belastingen progressiever zouden moeten zijn (Bernasconi 2006; Confalonieri en Newton 1995; Edlund 1999a). Met andere woorden, de hoge inkomensgroep zou meer belasting moeten betalen en de lage inkomensgroep minder. Gegeven het feit dat het Nederlandse stelsel op het gebied van progressieve belastingtarieven niet buitengewoon lijkt af te wijken van andere belastingstelsels, verwacht ik ook steun voor progressievere inkomstenbelastingen te vinden in de Nederlandse data. Ten tweede, gebaseerd op met name de Amerikaanse literatuur kan verwacht worden dat een deel van de bevolking vindt dat alle belastingen te hoog zijn (Bartels 2005; Citrin 1979). Dit drukt de zogenoemde *tax revolt* of belastingopstand uit. Het vertegenwoordigt daarmee een politieke stellingname dat in het algemeen de overheid de burger minder zou moeten belasten. Ten derde wordt in de literatuur verwezen naar de overbelasting van de middeninkomensgroep (Korpi en Palme 1998; Wilensky 1975). In de samenleving zou het idee heersen dat er een te zwaar beroep wordt gedaan op de middeninkomensgroep. Gegeven de politieke opvattingen over het overbelasten van de 'hardwerkende Nederlander' kan verwacht worden dat dit profiel ook gevonden wordt onder Nederlandse respondenten. Ten slotte is er de verwachting dat sommige mensen gewoonweg tevreden zijn met de huidige verdeling van belastingen. Ook Bernasconi (2006) vindt dit opinieprofiel.

Vervolgens onderscheid ik vier factoren die de mogelijke verschillen in belastingopinionen onder de bevolking kunnen verklaren: eigenbelang, ideologische voorkeur, sociaal vertrouwen en opleiding. In de literatuur worden over het algemeen twee verklarende theorieën voor verzorgingsstaatopinionen onderscheiden. De eerste theorie verwijst naar het feit dat solidair gedrag en opvattingen over solidariteit voortvloeien uit eigenbelang. Het bijdragen aan solidariteitsarrangementen zou volgens deze theorie gebaseerd zijn op rationele keuzes. Mensen zijn bereid bij te dragen aan collectieve arrangementen omdat zij zien dat zij uiteindelijk profiteren van collectieve actie (Van Oorschot 2002). Andere studies verwijzen hierbij naar het feit dat de mens handelt als een *homo economicus*. Rationele afwegingen over eigenbelang bepalen gedrag en opvattingen (Kangas 1997; Meier Jæger 2006b). Van Oorschot (2002) toont in een meer directe meting aan dat eigenbelang voor mensen de belangrijkste motivator is om bij te dragen aan sociale zekerheid. Ook politiek-economische theorieën stellen dat steun voor belastingen voortvloeit uit eigenbelang. Mensen zullen belastingen steunen zolang ze netto profiteren van de herverdeling (Heinemann en Hennighausen 2010; Meltzer en Richard 1981). Dat betekent dat mensen met een hoger inkomen minder hoge belastingen en minder herverdeling willen, terwijl mensen met een lager inkomen meer belastingen en meer herverdeling willen omdat zij van die herverdeling meer zullen profiteren. Verschillende studies vinden bewijs voor dit effect van

'eigenbelang' en/ of 'groepsbelang' specifiek met betrekking tot belastingopinions (Dornstein 1987; Edlund 1999a; Hite en Roberts 1991). Ik veronderstel dan ook dat mensen met lagere inkomens en mensen die vinden dat zij tot de lagere sociaaleconomische groepen in de samenleving behoren, vinden dat de belastingen voor de hoge inkomens omhoog moeten en de belastingen voor de lage inkomens omlaag. Omgekeerd geldt dit dan ook voor mensen met hogere inkomens en mensen die vinden dat ze tot de hogere sociaaleconomische groepen horen. Ik kijk hierbij zowel naar gerapporteerde inkomens als naar gepercipieerde positie in de samenleving, omdat hier verschillen tussen zouden kunnen bestaan (Heinemann en Hennighausen 2010).

Tegenover de factor eigenbelang wordt vaak het perspectief van de *homo sociologicus* geplaatst. De mens handelt volgens dat perspectief volgens sociale normen en ideologische ideeën. In verschillende empirische studies naar de determinanten van verzorgingsstaatopties wordt aangetoond dat zowel eigenbelang als ideologische overwegingen een rol spelen (Kangas 1997; Meier Jæger 2006b). Het is daarom te verwachten dat politieke voorkeur (als maat voor ideologische positie) een belangrijke verklarende factor is in verschillen in belastingopinions. Belastingen kunnen een grote politieke lading hebben (Confalonieri en Newton 1995). Linkse partijen hangen sterk aan het principe dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen en pleiten ervoor dat belastingen nodig zijn om herverdeling via sociale verzekeringen te realiseren, terwijl rechtse partijen juist belastingen willen verlagen om ondernemerschap, private consumptie en werk te stimuleren (Confalonieri en Newton 1995). Een studie van Meier Jæger (2008) toont aan dat ideologische opvattingen, gemeten als voorkeur op de politieke links-rechtsdimensie, causaal voorafgaan aan specifieke opinies over herverdeling.

Naast deze twee gebruikelijke verklarende factoren, analyseer ik ook twee andere factoren. Allereerst verwacht ik dat sociaal vertrouwen een belangrijke rol speelt in opinies over belastingen. Theorieën over sociale en economische samenwerking suggereren dat mensen bereid zijn om samen te werken mits ze erop vertrouwen dat anderen ook bereid zijn om samen te werken en bij te dragen aan het collectief (Fehr en Fischbacher 2005; Gintis, Bowles, Boyd en Fehr 2005). Onderzoekers noemen dit 'voorwaardelijke samenwerking' (Kahan 2005). Ik veronderstel dat mensen die meer sociaal vertrouwen hebben vaker bereid zijn om belastingen te betalen en daarom belastingen niet generiek zullen afwijzen. Sociaal vertrouwen zou juist kunnen leiden tot meer tevredenheid met het belastingstelsel aangezien dit vertrouwen het idee versterkt dat iedereen zijn steentje bijdraagt.

Ten slotte veronderstel ik dat mensen die meer kennis van het belastingstelsel hebben positiever zijn over de hoogte en verdeling van belastingen. Uit experimenteel onderzoek (Eriksen en Fallan 1996) blijkt dat mensen positiever over belastingen zijn als ze er meer kennis over hebben, onafhankelijk van hun inkomenspositie. Mispercepties over hoe belastingen geïmplementeerd worden, zouden juist kunnen leiden tot ontevredenheid doordat mensen vaak geen idee hebben hoeveel anderen betalen. Onderwijsniveau is geen effectieve manier om ken-

nis van belastingen te meten, maar bij gebrek aan betere data gebruik ik het als een proxy voor kennis van het belastingstelsel.

Verwacht wordt dat de vier factoren een onafhankelijk effect hebben op verschillen in belastingopinions. Door de factoren gezamenlijk op te nemen wordt dit onafhankelijke effect getest onder constanthouding voor de andere factoren in het model. De verklarende factoren zijn niet sterk statistisch gerelateerd en er is dus geen sprake van multicollineariteit.

Data en methode

Data

Voor de data-analyse gebruik ik data verzameld door het SCP en de VU als onderdeel van het ISSP. De schriftelijke vragenlijsten zijn afgenomen in 2006 binnen een periode van drie maanden. Er zijn 2500 vragenlijsten verstuurd, waarvan er 993 volledig zijn beantwoord. De vragenlijst is ingevuld door personen van 18 jaar en ouder (Scholz et al. 2008).

Drie afhankelijke variabelen meten de belastingopinions. De surveyvraag varieert voor 'mensen met een hoog/gemiddeld/laag inkomen'. Elke vraag heeft vijf antwoordcategorieën. De vraag- en antwoordcategorieën luiden: *'Hoe zou u de belastingen in Nederland in het algemeen omschrijven? We bedoelen alle belastingen samen, inclusief inkomstenbelasting/loonheffing, BTW op goederen en diensten, etc. Voor mensen met een [hoog/gemiddeld/laag] inkomen zijn de belastingen: veel te hoog / te hoog / ongeveer goed / te laag / veel te laag / weet niet.'* De combinatie van de drie vragen wordt gebruikt om iemands positie ten aanzien van de belastingen weer te geven. Deze drie variabelen kennen een beperkte hoeveelheid *missings*: tussen de 5 en 8% (zie tabel 1).

Om de verklarende factoren te testen selecteer ik de volgende onafhankelijke variabelen. Om eigenbelang te meten gebruik ik een meting van het netto huishoudinkomen per maand van de respondent in tien inkomenscategorieën: van 0-500 euro netto (1) tot 5000 euro of meer netto (10). Daarnaast gebruik ik een subjectieve meting van sociale positie op een tienpuntsschaal, waarin mensen wordt gevraagd op welke sport van de maatschappelijke ladder zij zich bevinden: onderaan (1) of bovenaan (10). Om politieke positie te meten gebruik ik de vraag: *'Als er vandaag landelijke verkiezingen voor een nieuwe Tweede Kamer zouden zijn, zou u dan gaan stemmen? En zo ja, op welke partij?'* Antwoordmogelijkheden zijn: CDA, PvdA, VVD, SP, GroenLinks, LPF, D66, Groep Wilders/PVV, SGP, ChristenUnie, anders, ga niet stemmen. Deze antwoordcategorieën zijn opnieuw gecodeerd voor een variabele met vier categorieën: links (PvdA, SP, GroenLinks), centrum (CDA, D66, ChristenUnie), rechts (VVD, LPF, Groep Wilders/PVV, SGP) en de categorie anders/niet stemmen.¹ Links is de referentiecategorie. Voor sociaal vertrouwen

1 Het zou te overwegen zijn om een categorie van populistische partijen te maken (LPF en Groep Wilders/PVV), maar deze categorieën hebben maar weinig respondenten (respectievelijk 10 en 34). De variabele geeft overigens een representatief beeld van steun voor de verschillende politieke partijen wanneer deze wordt vergeleken met de verkiezingsuitslag van de Tweede Kamerverkiezingen in 2006. Alleen het CDA lijkt ondervertegenwoordigd in deze survey.

gebruik ik een schaal van twee variabelen: 'Er zijn slechts enkele mensen die ik volledig kan vertrouwen', 'Als je niet voorzichtig bent zullen andere mensen misbruik van je maken'. Respondenten kunnen in vijf categorieën aangeven of ze het hier '(sterk) mee eens', 'niet eens/niet oneens' of '(sterk) mee oneens' zijn ('weet niet' is gecodeerd als *missing*). De Cronbach's alpha voor deze twee variabelen is 0,73. Voor hoogst voltooide opleiding is een variabele gemaakt met de volgende drie categorieën: laagopgeleid (basisonderwijs, lbo, huishoudschool, lhno, lts, vbo, vmbo-b), middelbaar opgeleid (mavo, ulo, mulo, vmbo-t, havo, mms, hbs, vwo, atheneum, gymnasium, mbo) en hoogopgeleid (hbo en universitair onderwijs). Hoogopgeleid is de referentiecategorie. Ten slotte voeg ik twee controlevariabelen toe voor geslacht (vrouw is referentiecategorie) en leeftijd.

Methode

Voor de analyse van de verschillende segmenten van opinies ten aanzien van belastingen maak ik gebruik van latente-clusteranalyse in het programma LatentGOLD 5.0 (Vermunt en Magidson 2005). Deze methode berekent op basis van de antwoorden van de respondent op een set van vragen de kans van die respondent om deel uit te maken van een bepaald cluster van respondenten met gerelateerde antwoordpatronen. Deze clusters kunnen geïnterpreteerd worden als segmenten van respondenten met een specifiek 'opinieprofiel' ten aanzien van in dit geval belastingen. Latente-clusteranalyse heeft als voordeel dat de antwoorden van meerdere variabelen tegelijk en in relatie tot elkaar worden geanalyseerd waardoor verschillen in antwoordpatronen kunnen worden ontdekt (Magidson en Vermunt 2001). Hier is dat relevant omdat de mening van een respondent over de hoogte van de belastingen van de lage inkomensgroepen gerelateerd kan zijn aan zijn mening over de hoogte van de belastingen van de hoge inkomensgroepen, bijvoorbeeld wanneer hij of zij vindt dat de belastingen niet allemaal omlaag moeten, maar dat sommige groepen meer moeten betalen en andere groepen minder.

Nadat het aantal verschillende segmenten van opinies (clusters) in de data vastgesteld is, kunnen de onafhankelijke variabelen gerelateerd worden aan deze clusters. Een hogere of lagere score op een onafhankelijke variabele kan zagezegd de kans vergroten om tot een bepaald cluster van opinies te horen. Hiervoor hanteer ik de *three step*-procedure in LatentGOLD (Bakk, Tekle en Vermunt 2013). Hierbij worden de kansen van individuen om tot een bepaald cluster te behoren gebruikt om de relatie tussen de onafhankelijke factoren en 'clusterlidmaatschap' te testen waarbij *bias* in deze schattingen vermeden wordt (Bakk et al. 2013).

Resultaten

In tabel 1 worden de descriptieve statistieken voor de drie afhankelijke variabelen weergegeven. De tabel toont aan dat de Nederlandse respondenten gemiddeld van mening zijn dat met name de lage inkomensgroep te veel belasting betaalt. Bijna 70% vindt dat de belastingen voor hen (veel) te hoog zijn. Ongeveer de helft van de respondenten vindt dat de belastingen voor de middeninkomensgroep

Tabel 1   *Descriptieve statistieken*

	Frequentie in %	Gemiddelde (schaal 1-5)	Std.dev.	N
Belastingen voor mensen met een hoog inkomen zijn:		3,386	0,993	918
Veel te hoog	5,23			
Te hoog	11,87			
Ongeveer goed	31,81			
Te laag	41,29			
Veel te laag	9,80			
Belastingen voor mensen met een gemiddeld inkomen zijn:		2,445	0,649	935
Veel te hoog	7,06			
Te hoog	42,89			
Ongeveer goed	48,66			
Te laag	1,28			
Veel te laag	0,11			
Belastingen voor mensen met een laag inkomen zijn:		2,083	0,765	927
Veel te hoog	23,84			
Te hoog	45,42			
Ongeveer goed	29,56			
Te laag	0,97			
Veel te laag	0,22			

‘ongeveer goed’ zijn. De andere helft vindt de belastingen voor deze groep (veel) te hoog. Meer dan 50% vindt de belastingen voor de hoge inkomensgroep (veel) te laag, terwijl zo’n 17% deze belastingen (veel) te hoog vindt. Deze data zijn vergelijkbaar met de uitkomsten van voorgaande studies die concluderen dat mensen progressievere belastingen willen (Bernasconi 2006; Confalonieri en Newton 1995; Edlund 1999a). In een volgende stap zal ik analyseren hoe verschillende groepen respondenten opinies over de belastingdruk bij de drie inkomensgroepen combineren.

Aantal opinieclusters

Bij latente-clusteranalyse is het allereerst nodig om het aantal clusters vast te stellen. Dit aantal wordt niet vastgesteld door middel van een precieze regel maar door de model-fit te bestuderen en de clusters te interpreteren. Verbeterd een nieuw toegevoegd cluster de model-fit substantieel (over het algemeen wordt de

Tabel 2 Model-fit statistieken latente-clustermodellen

Model	LL	BIC (LL)	L ²	Aantal parameters	Classification error
1-Cluster	-3.059,88	6.201,178	508,0868	12	0
2-Cluster	-2.990,66	6.089,894	369,6617	16	0,0834
3-Cluster	-2.934,85	6.005,410	258,0355	20	0,1419
4-Cluster	-2.892,04	5.946,935	172,4198	24	0,1294
5-Cluster	-2.871,23	5.932,446	130,7887	28	0,1165
6-Cluster	-2.863,81	5.944,751	115,9523	32	0,1353

fit beter naarmate er meer clusters zijn, aangezien een model met meer clusters de data preciezer omschrijft)? Voegt een nieuw cluster iets toe aan de interpretatie van het model? En hoe informatief is een heel klein cluster dat een verfijning vormt van een groter cluster? De *Bayesian Information Criteria* (BIC) is een maat voor model-fit die hiervoor vooral wordt gebruikt. De BIC is gebaseerd op de *likelihood function* maar houdt ook rekening met het aantal parameters in een model. Hoe meer parameters, hoe slechter de model-fit. Simpelere modellen krijgen daarbij de voorkeur boven complexere modellen. Hoe lager deze fit-statistiek vervolgens is, hoe beter de fit van het model. Voor elk cluster dat aan het model wordt toegevoegd, wordt de fit geanalyseerd.

In tabel 2 worden de fit-statistieken per model (met een oplopend aantal clusters) aangegeven. De BIC heeft de laagste waarde voor het model met vijf clusters (de LL en L2 laten een lagere waarde zien voor het model met zes clusters maar deze fitmaten houden geen rekening met het aantal parameters). Voor het model van zes clusters loopt de BIC-waarde weer op. De BIC-waarde neemt ook steeds minder sterk af voor de modellen met een tot en met vijf clusters. Wanneer een vijfde cluster wordt toegevoegd aan het model, is de gereduceerde BIC-waarde slechts 14,5 punten. Maar belangrijker is dat het vijfclustermodel een cluster bevat met slechts 0,2% van de respondenten. Dit cluster voegt weinig toe aan ons begrip van belastingopinions. Daarom kies ik voor het model met vier clusters. Dit model is weergegeven in tabel 3 (data voor de overige modellen zijn verkrijgbaar bij de auteur). In een volgende stap worden de clusters in dit model geïnterpreteerd.

Vier clusters van belastingopinions

In tabel 3 worden de vier clusters weergegeven. De respondenten hebben per cluster een score die aangeeft hoe groot de 'kans' is om tot dat cluster te behoren. De clustergrootte in percentages geeft aan hoeveel van de respondenten de grootste 'kans' hebben om tot dat cluster te behoren. Per cluster vinden we vervolgens per variabele per antwoordcategorie de schattingen van hoeveel mensen behorend tot dat cluster die antwoordcategorie gekozen hebben. In totaal tellen die per variabele op tot 1.

Tabel 3 *Latentclusteranalyse (voor elk cluster, per antwoordcategorie worden de conditional response probabilities weergegeven)*

	1. Progressieve Cluster	2. Tevreden Cluster	3. Belastingoppositie Cluster	4. Breed Progressieve Cluster
Clustergrootte (in %)	35,1	28,9	18,6	17,4
Belastingen voor mensen met een hoog inkomen zijn:				
Veel te hoog	0,000	0,077	0,150	0,000
Te hoog	0,006	0,218	0,283	0,000
Ongeveer goed	0,182	0,544	0,474	0,029
Te laag	0,708	0,160	0,093	0,562
Veel te laag	0,104	0,002	0,001	0,409
Belastingen voor mensen met een gemiddeld inkomen zijn:				
Veel te hoog	0,009	0,012	0,266	0,068
Te hoog	0,323	0,362	0,644	0,612
Ongeveer goed	0,644	0,608	0,089	0,318
Te laag	0,020	0,016	0,000	0,003
Veel te laag	0,003	0,002	0,000	0,000
Belastingen voor mensen met een laag inkomen zijn:				
Veel te hoog	0,010	0,000	0,449	0,956
Te hoog	0,855	0,119	0,550	0,045
Ongeveer goed	0,135	0,840	0,001	0,000
Te laag	0,000	0,034	0,000	0,000
Veel te laag	0,000	0,006	0,000	0,000

Noten:

- Modelinformatie: N: 885; L2: 258,04, LL: -2934,85; BIC (LL) 6005,410; aantal parameters 24; df 104; classification error: 0,1889.

- Gewichten voor populatie zijn toegepast.

In cluster 1 zien we dat een groot deel van de respondenten die behoren tot dat cluster de belastingen voor de hoogste inkomensgroep te laag vindt, voor de middeninkomensgroep ongeveer goed en voor de lage inkomensgroep worden de belastingen gezien als te hoog. De respondenten in dit cluster – 35% van alle respondenten – geven aan dat ze graag een progressievere verdeling van de belastingen zouden willen. Ik noem dit cluster daarom het *progressieve cluster*. Het tweede cluster vertegenwoordigt een groep respondenten – bijna 30% van het totaal – die ernaar neigt de belastingen voor alle inkomensgroepen ‘ongeveer goed’ te vinden. Voor de midden- en hoge inkomensgroepen laat dit cluster een tendens zien dat de respondenten in dit cluster de belastingen voor deze groepen te hoog vinden,

maar over het algemeen zijn ze tevreden. Daarom noem ik dit het *tevreden cluster*. In het derde cluster zien de respondenten met name overbelaste lage en middeninkomensgroepen, maar vinden zij niet dat de hogere inkomensgroep daarvoor meer moet betalen. De helft van de respondenten in dit cluster vindt de belastingen voor de hoge inkomensgroep te hoog. Het is daarmee het cluster dat het meest tegen belastingen in het algemeen is. Dit cluster noem ik daarom het *belastingoppositie cluster*. Het vierde cluster ziet deze overbelaste lage en middeninkomensgroepen ook, maar wil tevens dat de hogere inkomensgroep meer belasting gaan betalen. De respondenten in dit cluster opteren dus voor een progressievere verdeling van de belastingen waar zij ook de middeninkomensgroep onder scharen. Ik noem dit cluster daarom het *breed progressieve cluster*.

Zowel de respondenten in cluster 1 en 4 vinden dus dat de hogere inkomensgroep meer moet betalen. Maar de respondenten in cluster 1 vinden dat met name de armen daarvan moeten profiteren door middel van belastingverlagingen, terwijl de respondenten in cluster 4 ook de belastingen van de middeninkomensgroep willen verlagen. Beide clusters willen een progressievere verdeling van belastingen. In totaal geldt dit voor ruim de helft van de respondenten.

De respondenten in cluster 2 en 3 vinden dat de hoogste inkomensgroep genoeg belasting betaalt, of zelfs te veel. Zij zien in die zin niets in een progressievere verdeling van de belastingen. De respondenten in cluster 3 vinden wel dat de lage en middeninkomensgroepen overbelast zijn, terwijl de respondenten in cluster 2 juist uitdrukken dat zij over de hele linie tevreden zijn over de hoogte van de belastingen. Met bijna 30% is een groot deel van de respondenten tevreden.

Verklaren van verschillen in belastingopinions

In tabel 4 relateer ik de verklarende factoren aan de kansverhoudingen van de respondent om tot een bepaald cluster te behoren. De coëfficiënten zijn logistische coëfficiënten die kunnen worden weergegeven als een toenemende of afnemende kansverhouding om tot een cluster te behoren. Als voorbeeld: het significante effect van 0,277 voor huishoudinkomen op het *tevreden cluster* zegt dat de kansverhouding om te behoren tot het cluster met respondenten die tevreden te zijn met de verdeling van belastingen, per stijging in inkomenscategorie, toeneemt met $e^{0,277} = 1,319$ (onder constanthouding van alle andere variabelen in het model). Het behoren tot een hogere inkomenscategorie verhoogt dus de kans met 31,9% om meer tevreden te zijn met het huidige stelsel van belastingen.

We zien dat zoals verwacht een lager inkomen de kans vergroot om meer progressieve belastingen te willen. Er is een negatief significant effect van huishoudinkomen op zowel het *progressieve* als het *breed progressieve cluster*. Een hoger inkomen vergroot juist de kans om meer tevreden te zijn met de belastingen. Wanneer het gaat om subjectieve klassepositie, zien we hetzelfde effect: een hogere subjectieve klasse vergroot de kans op meer tevredenheid met het stelsel. Een lagere subjectieve klasse vergroot de kans om in het *breed progressieve cluster* te behoren, maar er is geen effect op het *progressieve cluster*. Opmerkelijk genoeg vergroot of

Tabel 4 Effecten van onafhankelijke variabelen op de vier latente clusters

Onafhankelijke variabelen	Latente clusters			
	1. Progressieve Cluster	2. Tevreden Cluster	3. Belastingoppositie Cluster	4. Breed Progressieve Cluster
Intercept	0,693 (0,481)	-1,573** (0,673)	-0,651 (0,628)	1,530** (0,618)
Huishoudinkomen	-0,167*** (0,056)	0,230*** (0,057)	0,100* (0,056)	-0,163*** (0,058)
Subjectieve sociale klasse	-0,023 (0,055)	0,159* (0,087)	0,082 (0,072)	-0,217*** (0,060)
Politieke voorkeur (links = ref)				
- Centrum	-0,647*** (0,222)	0,816*** (0,236)	0,820*** (0,280)	-0,989*** (0,263)
- Rechts	-1,200*** (0,273)	0,921*** (0,251)	1,212*** (0,283)	-0,932*** (0,318)
- Anders / Niet stemmen	-0,269 (0,233)	0,175 (0,291)	0,667** (0,315)	-0,573 (0,361)
Sociaal vertrouwen	0,080** (0,039)	0,103** (0,048)	-0,109* (0,063)	-0,074 (0,061)
Opleiding (Hoogopgeleid = ref)				
- Laagopgeleid	-0,152 (0,271)	-0,556* (0,351)	0,340 (0,337)	0,367 (0,314)
- Hoogopgeleid	0,151 (0,195)	-0,504*** (0,195)	0,260 (0,241)	0,093 (0,275)
Geslacht (vrouw = ref)	-0,498*** (0,184)	0,198 (0,205)	0,413* (0,221)	-0,114 (0,243)
Leeftijd	0,019*** (0,006)	-0,020*** (0,006)	-0,016** (0,007)	0,018*** (0,007)

Noten

- Standaardfouten tussen haakjes.

- Modelinformatie: N: 743; Likelihood-ratio (L2): 1261,848; Pearson Chi-squared: 1599,732; Cressie-Read: 1364,437; LL: -892,859; BIC (LL) 2003,872; aantal parameters 33; df: 710; classification errors: 0,476.

- *** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .1$

verkleint gerapporteerd inkomen of subjectieve klasse niet of nauwelijks de kans om in het *belastingoppositie cluster* te behoren.

Voor het *belastingoppositie cluster* zien we wel sterke effecten van de politieke voorkeur van respondenten. Er zijn sterke significante effecten voor niet-stemmers en vooral voor rechtser stemmers. Zij willen graag lastenverlaging voor de lage en middeninkomensgroepen en neigen er ook naar om te vinden dat de hoge

inkomensgroepen te veel belastingen te betalen. Oppositie tegen belastingen in het algemeen wordt dus vooral gedragen door niet-stemmers en rechtse stemmers. Politieke voorkeur voor het midden of rechtse partijen vergroot ook de kans tot het *tevreden cluster* te behoren. Linkse politieke voorkeur vergroot de kans om te behoren tot het *breed progressieve cluster* en het *progressieve cluster*.

Een effect voor sociaal vertrouwen zien we ook in drie van de vier clusters. Met name de kans om te behoren tot het *belastingoppositie cluster* en het *tevreden cluster* wordt beïnvloed door de factor sociaal vertrouwen. Zoals verwacht zijn mensen met groot sociaal vertrouwen eerder tevreden met de belastingen, terwijl mensen met weinig sociaal vertrouwen de belastingen juist over het algemeen te hoog vinden. Niet alleen in de Verenigde Staten maar ook in de Nederlandse data vinden we signalen dat het afwijzen van belastingen gegrond is in een lager sociaal vertrouwen.

Ten slotte heeft opleiding alleen een effect op tevredenheid met de belastingen. Zoals verwacht behoren mensen met een hogere opleiding eerder tot het *tevreden cluster*. Hoewel opleiding een ineffectieve maat voor kennis van het belastingstelsel is, ondersteunt dit de eerder gevonden resultaten dat mensen met meer kennis van het stelsel meer tevreden zijn. Op de andere clusters heeft opleiding geen effect.

Samenvattend kenmerkt het *progressieve cluster* zich door mensen met een lager inkomen, een linkse politieke oriëntatie, meer sociaal vertrouwen en een oververtegenwoordiging van vrouwen. Kenmerken van individuen die een positief effect hebben op de kans om te behoren tot het *tevreden cluster* zijn hoge inkomens, hoge gepercipieerde sociale klasse, midden of rechts stemmend, veel sociaal vertrouwen en hoogopgeleid. Het *belastingoppositie cluster* bevat individuen die rechts politiek georiënteerd zijn of niet stemmen, een laag sociaal vertrouwen hebben en man zijn. Het *breed progressieve cluster*, ten slotte, kenmerkt zich door mensen met een lager inkomen en een lager gepercipieerde sociale klasse en mensen die links politiek georiënteerd zijn.

Conclusie

De publieke discussie over de belastingen is soms verhit en gaat gepaard met sterke frames. Waar sommigen vinden dat de allerrijksten meer moeten betalen, beschouwen anderen hogere belastingtarieven voor de rijken als een uiting van 'jaloezie'. Tegelijkertijd is draagvlak voor de verdeling van de lasten een belangrijke voorwaarde voor de legitimiteit van herverdeling via het stelsel van sociale zekerheid en voorzieningen. Hoe Nederlanders vinden dat de belastingen verdeeld zijn over verschillende inkomensgroepen, en hoe verschillen in die belastingopinions te verklaren zijn, zijn daarom relevante onderwerpen van onderzoek. Waar voorgaand onderzoek zich vooral richtte op de 'gemiddelde' belastingopinion in een samenleving, laat deze studie zien dat het de moeite waard is de diversiteit in opinies bloot te leggen. Met latente-clusteranalyse zijn verschillende segmenten van belastingopinions onder de Nederlandse respondenten te onderscheiden. De resultaten laten zien dat die opinies, zoals verwacht mag worden op basis van

de publieke discussie in de media, erg divers zijn. Het meest opvallend is misschien nog wel dat een groot deel van de respondenten (bijna 30%) tevreden is met de huidige verdeling van belastingen over verschillende inkomensgroepen. Deze groep is in voorgaand onderzoek vaak veronachtzaamd. Het is ook een groep die in het debat minder gehoord wordt. Een groot deel (50%) van de respondenten wenst een progressievere verdeling van de belastingen, en een niet te veronachtzamen minderheid (bijna 20%) is ontevreden over de hoogte van alle belastingen. De grootste gemene deler in deze belastingopinions is dat de lage inkomensgroep het meest als overbelast worden gezien. De verschillen in belastingopinions kennen verschillende oorzaken. Mensen met laag sociaal vertrouwen die niet stemmen of rechts stemmen, bekritisieren de hoogte van alle belastingen vaker. Hogeropgeleiden, midden- of politiek rechtsgeoriënteerden zijn meer geneigd tevreden te zijn met de verdeling van belastingen. En linksgeoriënteerde mensen met lagere inkomens zijn de grootste voorstanders van een progressiever belastingstelsel.

Het is interessant om verder te onderzoeken of kennis de tevredenheid met de verdeling van belastingen vergroot, zoals gesuggereerd wordt door het positieve effect van een hogere opleiding op tevredenheid met de lastenverdeling. Dat zou dan ook kunnen suggereren dat simpelere stelsels op meer draagvlak onder de bevolking kunnen rekenen. Dat zou een belangrijke aanbeveling voor beleidsmakers kunnen zijn.

Wat in de Nederlandse data minder sterk naar voren komt dan in de eerder genoemde internationale studie naar variëteit in belastingopinions (Roosma et al. 2015b), is een cluster waarin men zich sterk uitspreekt voor het verlagen van de lasten van de hogere inkomensgroep. Ook in andere landen is dit overigens maar een zeer beperkte groep, maar in de Nederlandse data komt dit in het geheel niet terug. Dit is opvallend omdat de afgelopen jaren in Nederland in het politieke debat veel gediscussieerd is over de te hoge belastingen voor de hoge inkomensgroep. Er zou sprake zijn van 'jaloeziebelasting' (Financieel Dagblad 2015) en de nivellering zou veel te ver doorgeslagen zijn (NRC 2012). Ook zijn er voorstellen gedaan om de belastingenschijven te versimpelen en verlagen (Telegraaf 2013). De gesignaleerde ongelijkheid in het politieke debat – namelijk dat de hoge inkomensgroep te zwaar worden belast – komt niet overeen met de gesignaleerde ongelijkheid onder de respondenten in dit onderzoek, die juist overbelasting van de lage inkomensgroep constateren. Uit de analyses in dit artikel kan namelijk worden afgeleid dat de helft van de bevolking de hoge inkomensgroep niet minder wil belasten, maar meer. Er lijkt juist publieke steun voor meer nivellering via progressievere belastingen.

Literatuur

- AD (2014) FNV wil Dagobert Duck-taks voor rijke Nederlanders. *Algemeen Dagblad*, 25 oktober.
- Bakk, Z., F.B. Tekle en J. K. Vermunt (2013) Estimating the association between latent class membership and external variables using bias-adjusted three-step approaches. *Sociological Methodology*, 43(1): 272-311.
- Bartels, L.M. (2005) Homer gets a tax cut: Inequality and public policy in the American mind. *Perspectives on Politics*, 3(1): 15-31.
- Bernasconi, M. (2006) Redistributive taxation in democracies: Evidence on people's satisfaction. *European Journal of Political Economy*, 22(4): 809-837.
- Blendon, R.J., S.R. Pelletier, M.D. Rosenbaum en M. Brodie (2003) Tax uncertainty. *The Brookings Review*, 21(3): 28-32.
- Brooks, C. en J. Manza (2007) *Why welfare states persist: The importance of public opinion in democracies*. Chicago: University of Chicago Press.
- Brys, B., S. Matthews en J. Owens (2011) *Tax reform trends in OECD countries*. OECD Taxation Working Papers, No. 1. Paris: OECD.
- Caminada, K. (1997) *De progressie van het belastingstelsel*. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden.
- Citrin, J. (1979) Do people want something for nothing: Public opinion on taxes and government spending. *National Tax Journal*, 32(2): 113-129.
- Confalonieri, M.A. en K. Newton (1995) Taxing and spending: Tax revolt or tax protest? In: O. Borre en E. Scarbrough (red.) *The scope of government*. Oxford: Oxford University Press, 121-148.
- CPB (2011) *Centraal Economisch Plan 2011, Matige economische groei, herstellende overheidsfinanciën*. Den Haag: Sdu Servicecentrum.
- Dornstein, M. (1987) Taxes: Attitudes and perceptions and their social bases. *Journal of Economic Psychology*, 8(1): 55-76.
- Edlund, J. (1999a) Progressive taxation farewell? Attitudes to income redistribution and taxation in Sweden, Great Britain and the United States. In: S. Svallfors en P. Taylor-Gooby (red.) *The end of the welfare state? Responses to retrenchment*. London: Routledge, 106-134.
- Edlund, J. (1999b) Trust in government and welfare regimes: Attitudes to redistribution and financial cheating in the USA and Norway. *European Journal of Political Research*, 35(3): 341-370.
- Edlund, J. (2003) Attitudes towards taxation: Ignorant and incoherent? *Scandinavian Political Studies*, 26(2): 145-167.
- Eriksen, K. en L. Fallan (1996) Tax knowledge and attitudes towards taxation. A report on a quasi-experiment. *Journal of Economic Psychology*, 17(3): 387-402.
- Ervasti, H. (1998) Civil criticism and the welfare state. *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 7(4): 288-299.
- Ervasti, H. (2012) Who hates the welfare state? Criticism of the welfare state in Europe. In: H. Ervasti, J. Goul Andersen, T. Fridberg en K. Ringdal (red.) *The future of the welfare state: Social policy attitudes and social capital in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 231-248.
- Fehr, E. en U. Fischbacher (2005) The economics of strong reciprocity. In: H. Gintis, S. Bowles, R. Boyd en E. Fehr (red.) *Moral sentiments and material interests. The foundations for cooperation in economic life*. Cambridge: MIT Press, 151-193.

- Financieel Dagblad (2014) Rutte trapt verkiezingscampagne af met belofte voor lagere belastingen. *Financieel Dagblad*, 29 november.
- Financieel Dagblad (2015) VVD haalt bakzeil bij 'jaloeziebelasting'. *Financieel Dagblad*, 28 augustus.
- Gelissen, J. (2000) Popular support for institutionalised solidarity: A comparison between European welfare states. *International Journal of Social Welfare*, 9(4): 285-300.
- Gintis, H., S. Bowles, R. Boyd en E. Fehr (red.) (2005) *Moral sentiments and material interests. The foundations for cooperation in economic life*. Cambridge: MIT Press.
- Heinemann, F. en T. Hennighausen (2010) *Don't tax me? Determinants of individual attitudes toward progressive taxation*. Discussion Paper No. 10-017. Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung.
- Hite, P.A. en M.L. Roberts (1991) An experimental investigation of taxpayer judgements on rate structure in the individual income tax system. *Journal of the American Taxation Association*, 13(2): 47-63.
- Kahan, D.M. (2005) The logic of reciprocity: Trust, collective action and law. In: H. Gintis, S. Bowles, R. Boyd en E. Fehr (red.) *Moral sentiments and material interests: The foundation of cooperation in economic life*. Cambridge: MIT Press.
- Kangas, O.E. (1997) Self-interest and the common good: The impact of norms, selfishness and context in social policy opinions. *The Journal of Socio-Economics*, 26(5): 475-494.
- Kornhauser, M.E. (1994) The morality of money: American attitudes toward wealth and the income tax. *Indiana Law Journal*, 70(1): 119-169.
- Korpi, W. en J. Palme (1998) The paradox of redistribution and strategies of equality: Welfare state institutions, inequality, and poverty in the Western countries. *American sociological review*, 63(5): 661-687.
- Magidson, J. en J.K. Vermunt (2001) Latent class factor and cluster models, bi-plots, and related graphical displays. *Sociological Methodology*, 31(1): 223-264.
- Meier Jæger, M. (2006a) Welfare regimes and attitudes towards redistribution: The regime hypothesis revisited. *European Sociological Review*, 22(2): 157-170.
- Meier Jæger, M. (2006b) What makes people support public responsibility for welfare provision: Self-interest or political ideology? A longitudinal approach. *Acta Sociologica*, 49(3): 321-338.
- Meier Jæger, M. (2008) Does left-right orientation have a causal effect on support for redistribution? Causal analysis with cross-sectional data using instrumental variables. *International Journal of Public Opinion Research*, 20(3): 363-374.
- Meltzer, A.H. en S.F. Richard (1981) A rational theory of the size of government. *The Journal of Political Economy*, 89(5): 914-927.
- NRC (2012) 'Marx Rutte onder vuur' – de kranten over de 'nivellerende' VVD. *NRC Handelsblad*, 1 november.
- NRC (2015) Samsom: coalitie akkoord over herziening belastingstelsel. *NRC Handelsblad*, 15 juni.
- Oorschot, W. van (2002) Individual motives for contributing to welfare benefits in the Netherlands. *Policy & Politics*, 30(1): 31-46.
- Oorschot, W. van (2010) Public perceptions of the economic, moral, social and migration consequences of the welfare state: An empirical analysis of welfare state legitimacy. *Journal of European Social Policy*, 20(1): 19-31.
- Oorschot, W. van en B. Meuleman (2012) Welfarism and the multidimensionality of welfare state legitimacy: Evidence from The Netherlands, 2006. *International Journal of Social Welfare*, 21(1): 79-93.

- Oorschot, W. van, T. Reeskens en B. Meuleman (2012) Popular perceptions of welfare state consequences: A multilevel, cross-national analysis of 25 European countries. *Journal of European Social Policy*, 22(2): 181-197.
- Paturot, D., K. Mellbye en B. Brys (2013) *Average personal income tax rate and tax wedge progression in OECD countries*. OECD Taxation Working Papers, No. 15. Paris: OECD.
- Roosma, F., J. Gelissen en W. van Oorschot (2013) The multidimensionality of welfare state attitudes: A European cross-national study. *Social Indicators Research*, 113(1): 235-255.
- Roosma, F., W. van Oorschot en J. Gelissen (2014) The weakest link in welfare state legitimacy: European perceptions of moral and administrative failure in the targeting of social benefits. *International Journal of Comparative Sociology*, 55(6): 489-508.
- Roosma, F., W. van Oorschot en J. Gelissen (2015a) The Achilles' heel of welfare state legitimacy: perceptions of overuse and underuse of social benefits in Europe. *Journal of European Public Policy*, 23(2): 177-196.
- Roosma, F., W. van Oorschot en J. Gelissen (2015b) A just distribution of tax burdens? Attitudes towards the social distribution of taxes in 26 welfare states. *International Journal of Public Opinion Research*, advance access, DOI: 10.1093/ijpor/edv020.
- Rothstein, B. (1998) *Just institutions matter: The moral and political logic of the universal welfare state*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scholz, E., T. Faaß, J. Harkness en M. Heller (2008) *ISSP Study Monitoring 2006*. Report to the ISSP General Assembly on monitoring work undertaken for the ISSP. Mannheim: GESIS-ZUMA.
- Steinmo, S. (2003) The evolution of policy ideas: tax policy in the 20th century. *The British Journal of Politics en International Relations*, 5(2): 206-236.
- Svallfors, S. (2011) A bedrock of support? Trends in welfare state attitudes in Sweden, 1981-2010. *Social Policy en Administration*, 45(7): 806-825.
- Telegraaf (2013) Belastingrapport: terug naar twee schijven, belasting op spaargeld omlaag. *De Telegraaf*, 18 juni.
- Vermunt, J.K. en J. Magidson (2005) *Technical Guide for Latent GOLD 4.0: Basic and Advanced*. Belmont: Statistical Innovations.
- Volkskrant (2015) 'Fiscaal shoppen moet stoppen'. *De Volkskrant*, 11 maart.
- Whiteford, P. (2008) How much redistribution do governments achieve? The role of cash transfers and household taxes, growing unequal: income distribution and poverty in OECD countries. In: OECD (red.) *Growing unequal? Income distribution and poverty in OECD countries*. Paris: OECD, 97-121.
- Wilensky, H.L. (1975) *The welfare state and equality: Structural and ideological roots of public expenditures*. Berkeley: University of California Press.
- Winter, S. en P.E. Mouritzen (2001) Why people want something for nothing: The role of asymmetrical illusions. *European Journal of Political Research*, 39(1): 109-143.